

IMPLEMENTING PREPARATION FOR THE PIRLS INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAM IN 4TH GRADE EDUCATIONAL CLASSES

Mahmudova Namuna ¹

¹ Master of the I stage of the theory and methodology of education and upbringing (primary education) of TSPU named after Nizami

<https://doi.org/10.5281/zenodo.4904126>

ARTICLE INFO

Received: 20th May 2021
Accepted: 25th May 2021
Online: 30th May 2021

KEY WORDS

Educational lessons, PIRLS international assessment program, PIRLS preparation exercises, logical thinking, reading literacy, text comprehension.

ABSTRACT

This article provides suggestions on the use and importance of PIRLS (The Progress in International Reading Literacy Study) in Grade 4 education.

4-SINF TARBIYA DARSLARIDA PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTURIGA TAYYORGARLIKNI TATBIQ ETISH

Mahmudova Namuna ¹

¹ Nizomiy nomidagi TDPU ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi I bosqich magistranti

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 20-May 2021
Ma'qullandi: 25-May 2021
Chop etildi: 30-May 2021

KALIT SO'ZLAR

Tarbiya darslari, PIRLS xalqaro baholash dasturi, PIRLSga tayyorgarlik mashqlari, mantiqiy tafakkur, o'qish savodxonligi, matnni tushunish.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada 4-sinf tarbiya darslarida PIRLS (The Progress in International Reading Literacy Study - boshlang'ich sinf o'quvchilarining matnni o'qib tushunish darajasini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqot dasturi)ga tayyorgarlik mashqlaridan foydalanish va uning ahamiyati borasida takliflar keltirilgan.

Boshlang'ich ta'lim tizimiga yangidan joriy etilgan "Tarbiya" darslarining asosiy maqsadi – yosh avlodni ma'nan barkamol qilib tarbiyalash, iqtidori va intellektual salohiyatini oshirish bilan birga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo'lishdek buyuk xislatlarni tarkib toptirishdan iborat. Shu maqsaddan kelib chiqqan holda, ta'lim

samaradorligini yanada oshirish yo'llarini ishlab chiqish, o'qitishning interfaol metodlari va innovatsion texnologiyalaridan foydalanish keng miqyosda yo'lga qo'yilmoqda. Shu bilan bir qatorda, bugungi kunning muhim talablaridan bo'lgan xalqaro baholash dasturlariga tayyorgarlik ko'rish ham ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda, chunki bu

dasturlar o'quvchilarning o'zlashtirish va fikrlash darajasini baholashga qaratilgan va ularni xalqaro darajada tekshiradigan tadqiqotlardir. Baholash dasturlariga tayyorgarlik mashqlarini "Tarbiya" darslarida qo'llash o'quvchilarning matn mazmunini teran anglashlariga, chuqur mantiqiy tahlil qila olish qobiliyatining rivojlanishiga turtki bo'ladi.

Ana shunday dasturlardan biri – PIRLS (The Progress in International Reading Literacy Study) - boshlang'ich sinf o'quvchilarining matn o'qib tushunish darajasini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqot dasturi. Ushbu dastur boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qib tushunish darajalarini qay darajada rivojlanganligi haqidagi ma'lumotlarni xalqaro miqyosda taqqoslash imkonini beradigan, o'qish va o'qitishni yaxshilash uchun ta'lim sohasidagi davlat siyosatiga oid ma'lumotlarni taqdim etadigan yirik xalqaro

baholash dasturidir. Dasturga mos tayyorgarlik mashqlari ishlab chiqilgan bo'lib, asosan, ulardan "O'qish" darslarida foydalaniladi. Ularni "Tarbiya" darslari amaliyotiga ham joriy etish samarali natija beradi, chunki bu fanda ham asosiy mashg'ulotlar matn va uning ustida ishlashdan iborat. Shu bois, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi ta'lim sifatini nazorat qilish inspeksiyasi ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi tomonidan ishlab chiqilgan 4-sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini aniqlash bo'yicha PIRLS xalqaro tadqiqotiga tayyorgarlik ko'rish mashq daftariga asoslangan holda, PIRLS xalqaro baholash dasturidan "Tarbiya" darslaridagi ayrim mavzularni mustahkamlashda foydalanishni ko'rib chiqamiz. Mashq daftarida quyidagicha yo'riqnoma keltirilgan:

Yo'riqnoma

Hurmatli o'quvchi! Siz ushbu mashq daftarini bajarish uchun unda berilgan hikoya yoki maqolalarni o'qib chiqishingiz va o'qiganlaringiz yuzasidan savollarga javob berishingiz lozim bo'ladi. Ba'zi savollar osonroq va ba'zilari esa murakkabroq bo'lib tuyulishi mumkin. Siz barcha savollarga javob berishga harakat qiling.

Siz turli xil savollarga javob berishingiz kerak bo'ladi. Ayrim savollarga 4 ta variantdan iborat bo'lgan harflar bilan belgilanadigan javoblar keltiriladi. Siz o'zingizning fikringizga ko'ra to'g'ri javobga tegishli bo'lgan harfni belgilang.

1 – namunada shunday savol berilgan va namuna tarzda javobni qanday belgilash ko'rsatilgan.

1-namuna

1. Bir haftada necha kun bor?

- A 2 kun
 B 4 kun
 C 7 kun
 D 10 kun

Javobda "C" harfi belgilangan, chunki bir haftada 7 kun bor. Agarda sizning javobingiz to'g'riligiga ishonchingiz komil bo'lmasa, sizning nazaringizda eng to'g'ridek ko'ringan javobni tanlab, keyingi topshiriqqa o'tishingiz mumkin.

Agar siz tanlagan javobingizni o'zgartirmoqchi bo'lsangiz, uning ustiga chizing va to'g'ri deb hisoblagan boshqa javobingizni belgilang hamda keyingi savolga o'ting. Buni qanday bajarishni 2 – namunada ko'rishingiz mumkin.

2-namuna

2. Bir haftada necha kun bor?

- A 2 kun
 B 4 kun
 C 7 kun
 D 10 kun

Ayrim vazifalarni bajarishda o'z javobingizni savolning tagidagi maxsus ajratilgan joyga yozishingiz kerak bo'ladi. 3 – namunada shunday savol keltirilgan.

3-namuna

3. Hikoyada aytilayotgan voqea yilning qaysi faslida bo'lib o'tgan?

3-namunada qalam va uning yonida 1 raqami tasvirlangan. Ushbu belgi mazkur savol uchun siz 1 ball olishingiz mumkinligini bildiradi.

4-namunada qalam va uning yonida 3 raqami tasvirlangan. Demak, ushbu savolning to'g'ri javobi uchun 3 ball olishingiz mumkin.

4-namuna

4. Aynan nima hikoyaning oxirini bir vaqtning o'zida ham qayg'uli ham zavqli qilmoqda? O'qiganlaringiz bo'yicha olgan ma'lumotlaringizdan foydalanib, o'z fikringizni tushuntirib bering.

Daftar ikki qismdan iborat. Har bir vazifani bajarishga 40 daqiqadan vaqt ajratiladi. Har bir vazifaning o'rtasida kichik tanaffus beriladi.

Hamma savollarga imkon qadar yaxshiroq javob berishga harakat qiling. Agar siz birorta savolga javob bera olmasangiz, keyingisiga o'tishingiz mumkin.

To'xtang

O'qituvchining ruxsatisiz navbatdagi sahifani ochmang.

4-sinf “Tarbiya” darsligi 63-betdagi “Muvaffaqiyat – bir jamoaga aylanishda” mavzusi bo`yicha quyidagicha mashqdan foydalanish mumkin:

Savollar: “Muvaffaqiyat –bir jamoaga birlashishda”

1. Voqea kim tomonidan hikoya qilingan?
  - Qizaloq
  - Ota
  - Bola
2. Sel qanday ofat?
  - Issiq shamol
  - Suv toshqini
  - Qum bo`roni
3. Oila davrasida nimani maslahatlashishdi?
  - Sel kelganligi va uning oqibatidan qanday qutulishni
  - Seldan talafot ko`rganlarga qanday yordam berishni
  - Sel bo`lgan joyga qanday yetib borishni
4. Nega ular o`z buyumlarini boshqalarga bermoqchi bo`lishdi?
  - Buyumlari eskirgandi
  - Seldan jabr ko`rganlarga yordam berish maqsadida
  - Buyumlarini sotish uchun
5. Seldan jabrlanganlar uchun ota o`z buyumlaridan tashqari yana nimalar xarid qildi?

---

6. Nima uchun ular narsalari hammaga yetmasligini bilishsa-da, ularni olib bermoqchi bo`lishdi?

---

7. Bolalar o`zlarining qaysi buyumlarini tengdoshlariga ulashmoqchi bo`lishdi? Nima uchun?

---

8. Hikoya so`ngida keltirilgan oila a`zolari o`rtasidagi suhbat mavzusiga e`tibor qarating. Nima sababdan bunday suhbat aynan oila davrasida uyushtirilgan deb hisoblaysiz?

PIRLS MASHQI UCHUN BAHOLASH MEZONI:

“MUVAFFAQIYAT – BIR JAMOAGA AYLANISHDA”, 1-VAZIFA

Javob:

1. A

“MUVAFFAQIYAT – BIR JAMOAGA AYLANISHDA”, 2-VAZIFA

Javob:

2. B

“MUVAFFAQIYAT – BIR JAMOAGA AYLANISHDA”, 3-VAZIFA

Javob:

3. B

“MUVAFFAQIYAT – BIR JAMOAGA AYLANISHDA”, 4-VAZIFA

Javob:

4. B

“MUVAFFAQIYAT – BIR JAMOAGA AYLANISHDA”, 5-VAZIFA

Maqsad: Badiiy matnlar orqali o`qish savodxonligini oshirish.

Jarayon: To`g`ri xulosalarni shakllantirish.

Javob qabul qilinadi – 1 ball:

Bu javob mazmunida ota sel oqibatida zarar ko'rganlarga yordam berish maqsadida do'kondan xarid qilgan narsalar to'g'ri keltirilgan bo'ladi.

Javob mazmuni: Ota seldan jabr ko'rganlar uchun do'kondan guruch, yog` va boshqa oziq mahsulotlari xarid qilganligi aytilgan bo'ladi.

Javob qabul qilinmaydi – 0 ball:

Javob mazmunida do'kondan xarid qilingan mahsulotlar nomi to'g'ri keltirilmagan bo'ladi.

Misollar:

- Xarid qilingan mahsulotlar bilan birga uydan olingan ro'zg'or buyumlari ham keltirilgan bo'lishi mumki,
- Yoki faqat ro'zg'or buyumlarining o'zi keltirib o'tilgan.

Javob yo'q – 0 ball: Javob berishga imkoniyat yo'q edi - (chop etish xatosi, sahifa o'tkazib yuborilgan va boshqa...). Javob uchun joy butkul bo'sh.

“MUVAFFAQIYAT – BIR JAMOAGA AYLANISHDA”, 6-VAZIFA

Maqsad: Badiiy matnlar orqali o'qish savodxonligini oshirish.

Jarayon: To'g'ri xulosalarni shakllantirish.

Javob qabul qilinadi – 1 ball:

Bu javob mazmunida ularning oilasiga o'xshash saxovatpesha oilalar ko'pligi va ular birlashishsa bir kuchga aylanishlari keltirilgan bo'ladi. Ya'ni hikoya ichidagi qizaloq va otasining shu mazmundagi suhbat qisqacha aks etgan bo'lishi kerak.

Javob mazmuni:

Bunday saxovatpesha insonlar ko'pligi va birgalikda hammaga yordam berish mumkinligi javobda aks etadi.

Javob qabul qilinmaydi -0 ball:

Javob mazmuniga mos to'g'ri mulohaza keltrilmagan.

Javob yo'q – 0 ball: Javob berishga imkoniyat yo'q edi - (chop etish xatosi, sahifa o'tkazib yuborilgan va boshqa...). Javob uchun joy butkul bo'sh.

“MUVAFFAQIYAT – BIR JAMOAGA AYLANISHDA”, 7-VAZIFA

Maqsad: Badiiy matnlar orqali o'qish savodxonligini oshirish.

Jarayon: To'g'ri xulosalarni shakllantirish.

Javob qabul qilinadi – 1 ball:

Bu javob mazmunida bolalar tabiiy ofat tufayli aziyat chekayotgan tengqurlariga yordam berish maqsadida olib chiqqan o'zlarining buyum va o'yinchoqlari nomi to'g'ri keltirilgan bo'ladi.

Javob mazmuni:

Qizlar o'yinchoq va qo'g'irchoqlarini, Komiljon esa futbol koptogini tengdoshlariga dalda bo'lish niyatida sovg'a qilmoqchiliklari aytib o'tilgan bo'ladi.

Javob qabul qilinmaydi - 0 ball:

Javob yo'q – 0 ball: Javob berishga imkoniyat yo'q edi - (chop etish xatosi, sahifa o'tkazib yuborilgan va boshqa...). Javob uchun joy butkul bo'sh.

“MUVAFFAQIYAT – BIR JAMOAGA AYLANISHDA”, 8-VAZIFA

Maqsad: Badiiy matnlar orqali o'qish savodxonligini oshirish.

Jarayon: To'g'ri xulosalarni shakllantirish.

Javob qabul qilinadi – 1 ball:

Javob mazmuniga mos fikr bildirilganda.

Javob mazmuni:

Oila tarbiya o'chog'i ekanligi, oilada olingan tarbiya ta'sirli va mustahkamroq bo'lishi, qisqa qilib aytganda, “qush uyasida ko'rganini qiladi” maqolining tavsifi aks etishi kerak.

Javob qabul qilinmaydi - 0 ball :

Javob mazmuniga mos bo'lmagan, mutlaqo noto'g'ri qarash keltirilganda.

Javob yo'q – 0 ball: Javob berishga imkoniyat yo'q edi - (chop etish xatosi, sahifa o'tkazib yuborilgan va boshqa...). Javob uchun joy butkul bo'sh.

PIRLS dasturiga tayyorgarlik mashqlari “Tarbiya” darslarida matnni o'qib tushunishlari, undan chiqqan xulosalarini yozma tarzda aniq ifodalay olish

ko`nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu orqali esa o`quvchilar o`z mustaqil qarashlariga ega bo`ladilar, ushbu qarashlarini

muhokama jarayonida bemalol bildira olish layoqatini qo`lga kiritadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shermuhammedova S va boshq. Tarbiya. Umumiy o`rta ta`lim maktablarining 4-sinfi uchun darslik. Toshkent -“O`zbekiston” 2020-yil.
2. O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi ta`lim sifatini nazorat qilish inspeksiyasi ta`lim sifatini baholash bo`yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi. 4-sinf o`quvchilarining o`qish savodxonligini aniqlash bo`yicha PIRLS xalqaro tadqiqotiga tayyorgarlik ko`rish mashq daftari.
3. **Internet manbalari:**
  - www.Eduportal.uz
  - www.ziyonet.uz
  - www.markaz.tdi.uz
  - www.youtube.com. Milliy markaz